

Helmonds

36

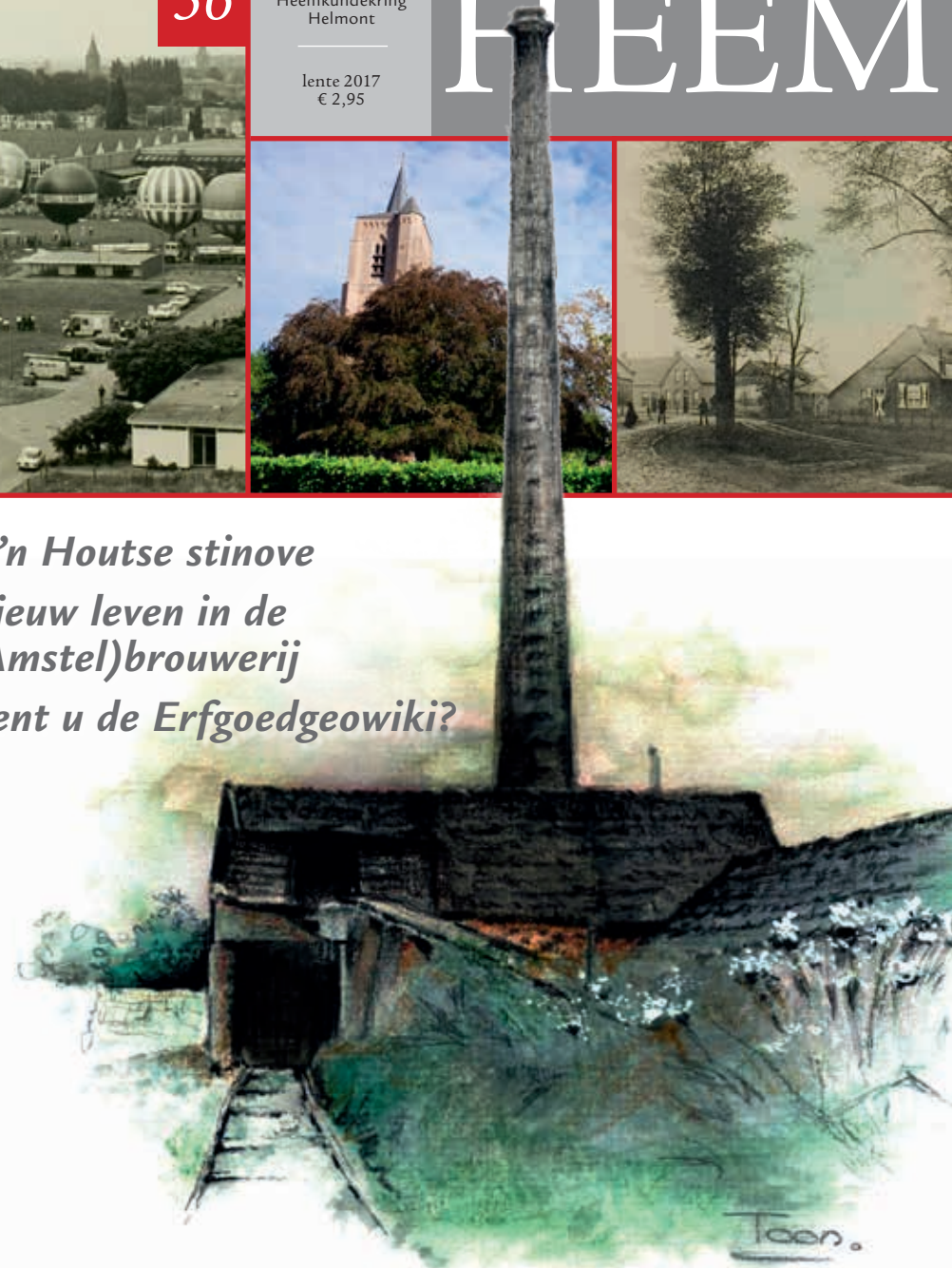
Kwartaalblad
Heemkondekring
Helmont

lente 2017
€ 2,95

HEEM

*D'n Houtse stinove
Nieuw leven in de
(Amstel)brouwerij
Kent u de Erfgoedgewiki?*

inhoud

Van de redactie	3
Van het bestuur	4
Agenda	5
Korte berichten	6
Stadsboerderij 'De Hulsbosch'	12
D'n Houtse stinove	14
Nieuw leven in de (Amstel)brouwerij	18
Kent u de Erfgoedgewiki?	26
Begunstigers	31

Van de redactie

In 2008 debuteerden Marinus van den Elsen, Kelly Geerts en Paul Jacobs met dit heemblad, in een nieuwe redactie en aangepast lay-out. Gezien de positieve reacties mag deze restyling als geslaagd beschouwd worden, temeer omdat er sindsdien steeds vier vaste edities per jaar verschenen. Bij de start van de tiende jaargang presenteren wij weer verhalen en historie uit stad en streek.

Tot in de zeventiende eeuw bleef de schade bij een brand niet beperkt tot één enkel perceel. Omdat vrijwel alle huizen uit hout waren opgetrokken, gingen ook de belendende panden vaak in vlammen op. Steeds meer steden verboden het gebruik van licht ontvlambare bouwmaterialen. Steen was een logisch en veilig alternatief. Omdat de vraag toenam, vestigden zich overal in het land steenovens. In 1912 startte de firma Van der Meeren op 't Hout, tussen de Boterstraat en de Gasthuisstraat, met de exploitatie van 'Steenbakkerij De Nijverheid'. De grondstof leem, een mengsel van klei, silt en zand, werd in Stiphout gewonnen en met een treintje naar de fabriek vervoerd. In 1976 werd de steenoven gesloopt ten behoeve van een bedrijvenpark. In de resterende bakruimte werd restaurant 'De Briketterie' gevestigd, dat later werd herdoopt in 'De Steenoven'.

In die eetgelegenheid zal de heildronk 'Skol' vaak geklonken hebben, temeer omdat Helmonders het woord associëren met de gelijknamige bierbrouwer die eens in de stad gevestigd was. In 1965 had de 'Amstel Brouwerij' een

nevenvestiging opgericht, maar die werd enkele jaren later geannexeerd door 'Skol Brouwerijen NV', een samenvoeging van 'Drie Hoefijzers' en 'Oranjeboom Bier'. Voor de laatste bleek dat een goede ontwikkeling, omdat het bedrijf uit de kern van Rotterdam moest verdwijnen. De complete bierproductie zou naar Helmond worden overgeheveld, maar het daarvoor benodigde brouwhuis werd nooit gerealiseerd. Van een bierbrouwerij in de juiste zin van het woord, is dan ook nooit sprake geweest.

Smartphones gaan een steeds grotere rol spelen, zowel voor communicatie als voor informatie. In de toekomst zal ook op locatie heemkundige kennis vergaard kunnen worden. Om op iedere relevante plek sporen uit het verleden te kunnen ontvangen, wordt *Erfgoed Wiki* ontwikkeld. Voor ontvangst is een smartphone met ADSL, camera, GPS-ontvanger en kompas vereist. Via het *Peelnetwerk* en de applicatie *Layar*, kan ter plekke essentiële informatie verkregen worden. Momenteel wordt gewerkt aan de realisatie van de infrastructuur en het uploaden van het systeem. Hiertoe worden musea, heemkringen, gemeenten, historische verenigingen en belangenorganisaties benaderd, met als doel de benodigde kennis te verzamelen en die op de website te plaatsen.

Ons volgend kwartaalblad verschijnt op 1 juli 2017. Kopij kunt u tot 1 mei inzenden aan: redactie@heemkundekringhelmont.nl De redactie is niet aansprakelijk voor de inhoud van geplaatste artikelen en behoudt zich het recht voor stukken te weigeren, in te korten of aan te passen.

COLOFON

Bestuur

voorzitter

C. Verhofstadt, Sperwerstraat 6, 5702 PJ Helmond
T: 0492 - 537094
E: c.verhofstadt@heemkundekringhelmont.nl

secretaris

T. van Dijk, Jan van Heelstraat 1, 5702 DM Helmond
T: 0492 - 474745
E: t.dijk@heemkundekringhelmont.nl

penningmeester

F. 't Sas, Beethovenlaan 49, 5707 PS Helmond
T: 0492 - 520945
E: f.tsas@heemkundekringhelmont.nl

bestuurslid

G. van Liempt, van Weerden Poelmanstraat 14,
5703 CS Helmond,
T: 0492 - 554233
E: g.liempt@heemkundekringhelmont.nl

bestuurslid

Th. van Stokkum, Paukenstraat 14, 5702 JP Helmond.
T: 0492-533944
E: t.stokkum@heemkundekringhelmont.nl

Lidmaatschap

Kringlidmaatschap incl. abonnement € 25,-
Rekening Rabobank NL10RABO0123855004
of ING nr. NL29INGB 0002641099 t.n.v.
Heemkundekring Helmont

Inlichtingen

algemeen: E: info@heemkundekringhelmont.nl
het Baken: E: baken@heemkundekringhelmont.nl

Secretariaat

Pastoor van Leeuwenstraat 23, 5701 JS Helmond

Public relations

G. van Liempt,
T: 0492 - 554233, E: pr@heemkundekringhelmont.nl

Website

www.heemkundekringhelmont.nl

Redactie

Hans Vogels, Martin Geerts, Berry Wijnen, Kelly Geerts,
Marinus van den Elsen
E: redactie@heemkundekringhelmont.nl

Vormgeving/layout: Marinus van den Elsen

Druk: Drukkerij Van Stiphout

Foto's gemaakt door/met dank aan:

Henk van Dijk, RHce, Marinus van den Elsen, J.C.P. Vogels, Frans
Smits van Waesberghe, Leo van der Zanden, fotoclub Skol-Brouwerij,
Martin Philipsen.

Omslag voorzijde: Tekening van de steenoven door Toon Coolen

Omslag achterzijde: Deel van een glas-in-lood raam uit 1955 van
Hein van den Boomen in de St Odulphusschool basisschool aan de
Hoofdstraat in Mierlo-Hout (foto marinus van den elsen).

Dit is een uitgave van
Heemkundekring Helmont.
Gesticht op 24 mei 1948.

Van het bestuur

Het volgend jaar viert *Heemkundekring Helmont* haar zeventigjarige bestaan, 2018 wordt dus een jubileumjaar. We willen dat gepast gaan vieren, ideeën en gedachten hieromtrent zijn welkom bij de hiertoe in het leven geroepen werkgroep, of bij het bestuur. Voor het eerst bedraagt ons ledental 190, het is een stille wens om in het gedenjaar uit te komen op (meer dan) 200 leden.

Het Stolpersteine project geniet volop voortgang, drie leden hebben zich verenigd om het werk van Sjaak de Waal te voltooien. Op zondag 28 mei zullen we participeren op de open dag van *Het Baken*, door onze heemkamer de gehele dag voor het publiek open te stellen. Zo kunnen we onze vereniging extra promoten.

Er zit progressie in het project *Helmond binnen de wallen*. De website wordt momenteel geüpload met foto's die de herkenbaarheid van oude percelen proportioneel

Onze Heemkamer

Elke donderdag bent u welkom op onze heemlocaties in het stads-hobbycentrum Het Baken, Pastoor van Leeuwenstraat 23, 5701 JS Helmond. Van 10.00 tot 12.00 uur en van 14.00 tot 16.00 uur is de genealogiekamer geopend. Hier willen wij u behulpzaam zijn bij het uitzoeken van uw stamboom.

's Morgens van 10.00 tot 12.00 is de heemkamer enkel toegankelijk voor leden. 's Middags van 14.00 tot 16.00 uur is de kamer openbaar voor het verwerven van informatie en

vergroten. Ook het gezamenlijke thema *Chijnsboeken* van Pierre van de Meulenhof en Ludo Boeije is bijna klaar. Alle informatie is samengebracht in een database, die op een website toegankelijk zal worden. Voor het lezen en interpreteren zal wel enige deskundigheid en studie vereist zijn. Onze heemkring werkt er graag aan mee om die expertise te vergaren.

Tijdens de jaarvergadering van de vereniging op dinsdag 23 februari jl., werd Dorothé van Dijk officieel benoemd tot bestuurslid van Heemkundekring Helmont. Wim van Lieshout was aftredend als secretaris en hij stelde zich in die functie niet meer herkiesbaar. Gedurende tien jaar heeft hij zich met veel inzet gekwetend van de drukke werkzaamheden die aan het secretariaat verbonden zijn. De voorzitter bedankte Wim daarvoor namens de vereniging en hij was blij dat Wim voor het bestuur beschikbaar blijft. Namens de vereniging heette de voorzitter Dorothé van harte welkom als nieuwe secretaris.

kunt u desgewenst onze collecties en bibliotheek kosteloos raadplegen. Altijd staat gezelligheid en kennisverrijking voorop.

Dank voor uw giften en donaties

Met enige regelmaat ontvangen wij giften en donaties. Al deze schenkingen, groot of klein, worden door ons bijzonder gewaardeerd. Door de veelheid is het vaak niet mogelijk iedereen persoonlijk te bedanken.

Daarom zeggen wij langs deze weg hartelijk dank aan allen die Heemkundekring Helmont een warm hart toedragen.

Agenda

U ontvangt voor de lezingen en excursies géén afzonderlijke uitnodigingen. Noteer daarom onderstaande data in uw agenda of op uw kalender. Suggesties voor lezingen en excursies blijven van harte welkom.

Dinsdag 11 april

Excursie naar: 'Vliegbasis Volkel'.

Op Vliegbasis Volkel is het historische museum 'Typhoon'

gevestigd, met een permanente expositie over het ontstaan en gebruik van het militaire vliegveld. Documenten, vliegtuigonderdelen, militaire uitrusting en uniformen geven een beeld vanaf de start in 1940 tot september 1944. Het museum is vernoemd naar de Hawker Typhoon, een jachtvliegtuig ontworpen door Sidney Camm, dat direct na het verdrijven van de bezetter was gestationeerd op Vliegbasis Volkel.

Vertrek 13:00 uur vanaf de parkeerplaats Rembrandtlaan (Con Brio) of rechtstreeks. Inschrijving vóór 28 maart bij Gerry van Liempt via e-mail g.liempt@heemkundekringhelmont.nl of telefonisch 0492-554233. Maximaal 40 personen. Het museum kunt u vinden aan de Zeelandsedijk 10, 5408 SM Volkel. Voor vragen betreffende de excursie kunt u bellen of mailen met Henk van Dijk, 06-44794723 of h.vandijk23@hotmail.nl

Dinsdag 18 april

Lezing door de heer Jan Dekkers: 'Van Gods- en gasthuis naar ziekenhuis'.

De lezing handelt over de gezondheids-

zorg en hoe die zich in onze regio ontwikkeld heeft. De spreker vertelt over het ontstaan van Gods- en gasthuizen in Brabant en de geleidelijke ontwikkeling daarvan naar ziekenhuizen. Hierbij komen het R.K. Binnen-ziekenhuis, het St. Anna Ziekenhuis en het St. Joseph Ziekenhuis aanbod, doch uitgebreid wordt stilgestaan bij de geschiedenis en de ontwikkeling van het Helmondse Elkerliëk Ziekenhuis.

Grote zaal Het Baken, Pastoor van Leeuwenstraat 23, 5701 JS Helmond. Aanvang acht uur. Bijdrage voor niet-leden € 2,-, leden gratis. Géén inschrijving vooraf.

Dinsdag 16 mei

Excursie 'Gluren bij de burens'.

Op deze dag brengen wij een bezoek aan onze collega's van Heemkundekring Bartholt van Heessel in Aarle-Rixtel. U wordt met koffie ontvangen in het Kouwenbergs kerkje, een monumentaal juweeltje. Op het programma staan een bezoek aan de heemkamer, bij mooi weer een dorpswandeling en bij minder mooi weer een rondleiding in de gebouwen van de voormalige klokkengieterij.

Vertrek 13:30 uur vanaf de parkeerplaats Rembrandtlaan (Con Brio) of rechtstreeks. Gelieve om 14:00 uur aanwezig te zijn in het Kouwenbergs kerkje in Aarle-Rixtel. Inschrijving vóór 1 mei bij Gerry van Liempt via e-mail g.liempt@heemkundekringhelmont.nl of telefonisch 0492-554233. Het kerkje kunt u vinden aan de Kouwenberg 29. Bijdrage € 3,- per persoon.

RECENSIE

Sint Jozefsheil Bakel

Een sanatorium is een herstellingsoord voor chronisch zieke patiënten. Ze werden in de eerste helft van de twintigste eeuw vooral ingericht om mensen met tuberculose te laten kuren. Bedrust, schone lucht en gezonde voeding waren toen de belangrijkste geneesmiddelen tegen deze ernstige besmettelijke ziekte. In onze regio kwam in 1951 het sanatorium Sint Jozefsheil in Bakel tot stand. Nu 65 jaar later staan daar grote veranderingen op stapel. Alle paviljoens zullen binnen afzienbare tijd verdwijnen. Wat er met het bosterrein gaat gebeuren is nog niet bekend.

Op 13 december gaf Lambert van de Kerkhof een lezing over het ontstaan en de geschiedenis van Sint Jozefsheil. Het is nauwelijks voorstelbaar, dat tuberculose nog maar enkele decennia geleden volksziekte nummer één was. Vooral in de jaren '20 tot '40 van de vorige eeuw stierven dagelijks mensen aan de gevolgen van de tering of de witte pest, zoals de ziekte toen genoemd werd. Vooral wijken waar mensen dicht bij elkaar woonden vormden een bron van besmetting.

In de jaren '30 werd een stichting opgericht die trachtte de ziekte te bestrijden. Er werden plannen gesmeed voor het oprichten van een herstellingsoord zoals de Katholieke Arbeiders Beweging (KAB) die had in Berg en Bosch in Bilthoven, of de Klokkenberg bij Breda. Het bleef voorlopig bij plannen omdat het ontbrak aan vermogen en een geschikte locatie om te kunnen bouwen. De Tweede Wereldoorlog vertraagde de plannen nog extra. Na de bevrijding in 1945 woekerde de tuberculose nog steeds. Het enige hulpmiddel was antibiotica dat inmiddels was ontdekt, maar dit medicijn had onze streken nog niet bereikt. Er werd door het stichtingsbestuur gezocht naar

een geschikte bouwplaats. Uiteindelijk kwam men in Bakel op de Vlinkert terecht. De gemeente Bakel en Milheeze bood de stichting 350 hectaren grond aan en stond bovendien voor een deel financieel garant. In 1949 werden de plannen door de overheid goedgekeurd en in 1950 werd met de bouw gestart. De feestelijke opening van het sanatorium werd verricht door koningin Juliana.

Het kuuroord is nu al vijfendertig jaar voltooid verleden tijd. Nadat de tuberculose afnam werden in Sint Jozefsheil ouderen met lichamelijke beperkingen of neurologische aandoeningen gehuisvest en de naastgelegen Jan de Witkliniek werd ingericht voor psychogeriatrische patiënten. Nu staat er een innovatie op stapel. De paviljoens worden afgebroken om plaats te maken voor een kleiner gebouw. De zorg wordt overgeheveld naar bestaande of nieuwe locaties in de wijken en dorpen. Volgens de bedenkers heeft dat niet zozeer met geld te maken, maar met visie. Mensen met lichamelijke of geestelijke beperkingen zouden beter af zijn in een 'gewoon' leefmilieu.

Open dag Het Baken

Stadshobbycentrum 'Het Baken' is een stichting die deelnemers in de gelegenheid stelt hun vrije tijd zinvol te besteden. Dat kan door het uitoefenen van een hobby, maar ook door het starten van een nieuwe activiteit. Hiervoor wordt ruimte, middelen en vakkennis ter beschikking gesteld aan mensen die niet of niet meer aan het arbeidsproces (kunnen) deelnemen.

Om Het Baken te promoten wordt op zondag 28 mei een open dag gehouden. Het publiek kan dan kennismaken met een veelheid aan activiteiten zoals: boek-

binden, keramiek, tiffany, boetseren, glas in lood, computeren, edelsmeden, emaileren en nog veel meer.

Omdat Heemkundekring Helmont in het stadshobbycentrum gevestigd is, zal ook de heemkamer op die dag van 11:00 tot 17:00 uur geopend zijn. Voor belangstellenden een mooie gelegenheid om ook met het heemwerk kennis te maken. Hiermee wordt niet enkel de belangstelling voor het culturele erfgoed bevorderd, maar ook de kennis van en onderzoek naar de eigen leefomgeving, onder de aandacht gebracht.

Rechtgezet: Wiebiegen

In het verhaal over het gebied Wiebiegen (herfst 2013), een landelijke omgeving in het buitengebied van Stiphout ter hoogte van het buurtschap Kruisschot, stonden een tweetal onzorgvuldigheden. Het is historisch gezien van belang om deze alsnog te rectificeren.

Volgens het betoog zou Johan Carel Gideon van der Bruggen, na het overlijden van Jkvr. Caroline Charlotte Guillaumine van der Bruggen, eigenaar van kasteel Croy zijn geworden. Dit berustte op een vergissing. In 1772 was de burcht door Jan Anthonie van der Bruggen verworven. Johan Karel Gideon nam het bezit in 1778 van zijn broer over, dus niet het overlijden van Caroline Charlotte Guillaumine (1806-1844). Tot het goed behoorde naast Wiebiegen en de schaapshoeve Wiebiegenhof, ook enkele boerderijen en

graslanden bij de gehuchten Kruisschot en Binderen.

Een tweede bemerking betreft de bouw van een hoeve, nadat de Wiebiegenhof in 1911 door brand was verwoest. Door het vuur werden de bewoners, in casu de familie Sanders, dakloos. Om het gezin te herhuisvesten werd een nieuwe boerderij gebouwd aan de Lieshoutseweg. Als aanbesteder werd Johan Carel Gideon van der Bruggen genoemd. Dit is bezijden de waarheid, immers Johan Carel Gideon overleed in 1828. Zijn dochter, Freule Johanna Carolina Constance Wilhelmina, doorgaans Constance genoemd, liet in haar testament vastleggen dat het kasteel een gasthuis voor ouderen moest worden. De Stichting Geloof, Hoop en Liefde, voortgekomen uit het Stiphoutse armenbestuur, nam de ouderenzorg op zich en was de opdrachtgever voor de bouw van de hoeve.

RECENSIE

De bevrijding van oostelijk Noord-Brabant

De overmatige belangstelling voor de lezing van Ruud Wildekamp op 24 januari, had alles te maken met het onderwerp. Onder de toehoorders bevonden zich naast de vele geïnteresseerde leden, onverwacht veel bezoekers.

Vanuit Engeland vertrok een luchtvloot van ruim 3000 toestellen: meer dan 1500 transporttoestellen waaronder de Amerikaanse C-47 en bijna 500 zweefvliegtuigen met een escorte van ruim 1000 jagers. Op 17 september 1944 begint Operatie Market Garden. Doel van deze tweeledige operatie is het in handen krijgen van een aantal bruggen van kanalen en de grote rivieren in Nederland. Het plan van de Britse bevelhebber veldmaarschalk Montgomery was zeer ambitieus en snelheid was van belang. Het Britse 3e legerkorps moest vanuit België oprukken en binnen drie dagen in Arnhem zijn. Direct na het startsein op Belgisch grondgebied werd er echter al gestuit op felle Duitse weerstand. Het werd duidelijk hoe gemakkelijk het voor de Duitsers was om de massale geallieerde colonne vertraging te bezorgen. De brug over het Wilhelminakanaal bij Son werd voor de ogen van de geallieerden door de Duitsers opgeblazen.

Bij dropzones nabij Son, Veghel en Groesbeek werden volgens planning materialen en manschappen gedropt. Maar op verschillende plaatsen in vijandelijke zones gingen manschappen en materialen verloren. Mede daardoor waren er logistieke problemen, waarmee het doel van de snelle voortgang vertraging opliep. Daardoor kunnen we stellen dat

operatie Market Garden in oostelijk Noord-Brabant verloren is gegaan. Een groot nadeel voor de luchtlantings-troepen was dat de landingsplaatsen een flink eind van hun uiteindelijke doel lagen. Dat was zo gepland om verliezen door vijandelijk vuur bij de landing te beperken. Een verkenningseenheid van de Duitsers vond in een borstzak van een gesneuvelde Amerikaanse officier, het complete plan van Operatie Market Garden. De Duitsers konden nu een plan van aanpak opstellen.

Helmond werd in september 1944 bevrijd als onderdeel van Market Garden. De stad lag niet direct aan de corridor Valkenswaard, Eindhoven, Son, Veghel, Grave, Nijmegen en Arnhem. Het westelijk deel van Helmond was eerder bevrijd maar omdat de Duitsers de bruggen over het kanaal hadden opgeblazen moest de bevrijding van Helmond oost worden uitgesteld. Omdat de Britse legerleiding mogelijk een Duitse tegenaanval verwachtte werden de bewoners van de Mierloseweg geëvacueerd. Het Britse legerkorps had ter hoogte van Someren, via een door de Britse genie aangelegde noodbrug Helmond bereikt, door een omtrekkende beweging vanuit Deurne te maken. In de ochtend van 25 september 1944 kwam de eerste tank met Engelse soldaten door de Molenstraat de stad ingereden.

RECENSIE

De boerderij

Dinsdag 21 februari hield stadsgids Jan van Bussel een lezing over een geschilderde afbeelding van een oude Helmondse boerderij. Het was een verhaal over het schilderij 't Eeusele, dat in 1981 werd gemaakt door Jan van Zwol.

Van Zwol is beslist geen Helmondse naam, zijn familie is dan ook afkomstig uit de provincie Utrecht. Hij werd op 2 juni 1924 geboren en op zeventienjarige leeftijd met het Duitse leger naar het front gestuurd. Zijn vader werkte destijds als chocolademaker in de *Nederlandsche Cacaofabriek*. Jan van Zwol overleed in 1996 en heeft volgens Van Bussel een aantal verdienstelijke schilderwerkjes van boerderijen en vaasjes nagelaten.

Het stuk waarover de lezing ging, betreft een tafereel van een boerderij. Van Bussel kreeg het in handen via mensen uit Budel, die het op hun beurt van de familie Panhuizen, burens van Van Zwol, hadden gekregen. De schilder had hun verteld dat hij de afbeelding had nageschilderd van een foto die genomen was op de plek waar nu Winkelcentrum De Bus gelegen is. De betreffende boerderij werd in 1789 gebouwd door Pieter Swinkels en die noemde zijn bedoening 't Eeusele. In 1822 werd Willem Olifiers de nieuwe eigenaar en die heeft de afgelegen boerderij ingeschreven in het kadaster. Het was

vandaar een kwartier lopen naar de meest dichtbij wonende buurman. Een paar jaar na de afbraak van de boerderij verrees op diezelfde plaats een nieuwe hoeve, met als adres De Bus 1.

Die boerderij werd gebouwd door de familie Van der Velden, die in 1926 naar Brouwhuis vertrok. Het landbouwbedrijf kwam toen in handen van de familie Van Tongerlo, die per schip over de Zuid-Willemsvaart naar hun nieuwe onderkomen kwamen. Midden jaren zestig verkocht de familie van Tongerlo het pand aan de gemeente Helmond. Het werd daarna nog enige tijd als noodkerk en als wijkcentrum gebruikt. Volgens Van Bussel is het schilderij 't Eeusele binnenkort in Helmond te bezichtigen.

Jan van Bussel tijdens de lezing. (Foto Henk van Dijk)

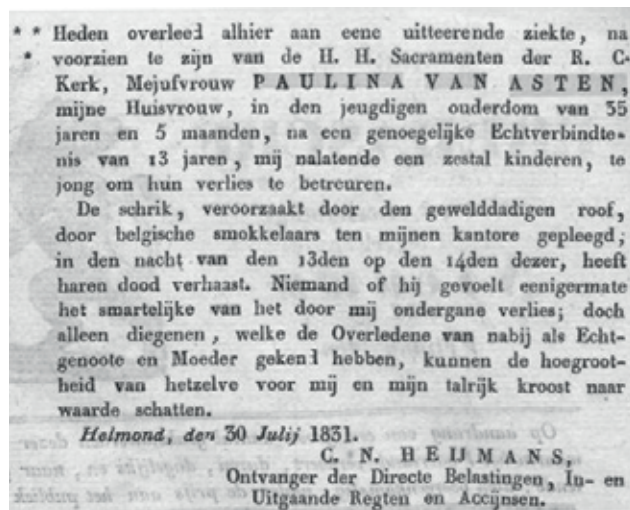
Een nachtelijke roofoverval in Helmond

In 1830 leidde de Belgische Revolutie tot de onafhankelijkheid van België. Dat er in de tijd geducht gesmokkeld werd is ruimschoots bekend. Het lukte de smokkelaars niet altijd hun sluikgoederen in veilige haven te brengen, vaak viel de buit in handen van wetsdienaren. In 1831 werd een grote partij smokkelwaar in beslag genomen en in de woning van de rijksontvanger Heijmans aan de Markt in Helmond opgeslagen.

In de nacht van 13 op 14 augustus, kwam een gewapende bende met enkele karren bij de woning van Heymans aan. Alle toegangen naar de Markt waren door hen versperd en onder het geschreeuw van 'vive la Belgique' werden schoten gelost. De criminelen forceerden de toegang tot de woning en eisten de spullen op die hun waren ontnomen. Terwijl hierover nog onderhandeld werd, drongen ze het huis binnen en vonden de buit. Snel werd die op de karren geladen en uit kwaadwilligheid losten ze een aantal schoten op het aan de Markt staande raadhuis. De enkele aanwezige agenten in de politiekazerne konden niets tegen de delinquenten uitrichten. Wel zagen zij kans om assistentie te vragen van de Amsterdamse schutterij, die in Beek en Gemert was gestationeerd. Het gilde rukte, samen met enige cavaleristen, Helmond binnen. Het was echter te laat, de rovers waren verdwenen.

Het gezin had een zware nacht beleefd. De jonge moeder en haar

zes kinderen hadden doodsangsten uitgestaan. De angst had de vrouw zo aangeprepen, dat ze enkele weken later stierf op de leeftijd van 35 jaar. Ontroerend is het overlijdensbericht dat de droevige echtgenoot op 5 augustus 1831 in de Bredasche Courant plaatste:

Heijmans was in 1815 benoemd tot belastingontvanger, welke functie hij tot 1834 bekleedde. In dat jaar werd hij lid van de Helmondse gemeenteraad. Hij overleed op 16 september 1848 op de leeftijd van 63 jaar.

Boekbespreking

Jan Nijssen:

Ome Tinus en andere verhalen uit oud Stiphout

Het boek 'Ome Tinus en andere verhalen uit Oud Stiphout' is het resultaat van een schrijfproject waar enkele (oud) Stiphoutenaren aan hebben meegewerkt door hun eigen verhalen over de jaren vijftig en zestig te vertellen en oude foto's beschikbaar te stellen. Het werd kortelings door samensteller Jan Nijssen in eigen beheer uitgegeven met bijdragen van: Jo Adriaans, Sissie Bekx-van Berkel, Hélène van Uden-Lebon, Ria van Bree-van Dijk, Ambro Sanders, Betsie van Ansem-Konings, Antoon Geubbels, Diny van Moorsel-van Bree, Mies van Neerven, Willie Rooijackers, Gonny Adriaans, Martien de Kok, Pieter Korthuis, Jos Vogels, Robert Adriaans, Wim en Theo Benders, Theo van de Ven, Gerard Vermulst, Els van Poppel en Frans Konings.

Nijssen kijkt tevreden terug op alle gesprekken over het Stiphout van weleer: 'We zijn samen op weg gegaan, terug in de tijd en je komt dan natuurlijk uit bij veel herinneringen die zich in het geheugen hebben genesteld. Zoals het snoeken vangen in de leemskuilen, het vertrek van de zusters uit het dorp en de verfoeide annexatie door Helmond.'

Persoonlijke herinneringen worden gedeeld met de lezers van het boek. Pieter Korthuis vertelt over de herenkappers die het vroeger zwaar hadden. Je zult maar kapper zijn van een jongen die zijn haar lang wil dragen en vooraf gebeld worden door zijn moeder die zegt dat het korter

moet. Hij loste het geschil voor beide partijen op. Jos Vogels verhaalt over de gezusters Adriaans, zijn tantes Leen en Anneke. Het leven van beide dames werd bepaald door hun winkel in huishoudelijke artikelen. Het vraagstuk over de winkelinventaris, die na het overlijden van Anneke zolang onder het stof is blijven staan, wordt door Jos opgehelderd.

Het gezin Adriaans woonde in de boerderij aan de Dorpstraat waarvan de voortuin werd gesierd met een monumentale tulpenboom. Leen heeft zich nog sterk gemaakt voor het behoud van de boom die echter onder verdachte omstandigheden het loodje legde. Als u die feiten kent of weet waarom Leen 'Leen Fario' werd genoemd, gelieve dan de auteur te informeren. Zo kunt u een eigen bijdrage aan het boek leveren.

Het werk telt 156 pagina's en 114 foto's. Het is te koop voor € 18.50 via jannijssen@upcmail.nl of telefonisch 0492-522948

Stadsboerderij 'De Hulsbosch'

Vroeger woonden boerenfamilies met hun veestapel binnen de veilige muren van een stad, doch hun bouw- en weidegronden lagen daarbuiten. Zo'n boerderij werd een stadsboerderij genoemd. Een soort stadsboerderij is ook 'De Hulsbosch' aan de Mierloseweg, al heeft die hoeve nooit binnen de stadswallen gelegen. Het is een van de weinige agrarische woningen die Helmond nog kent. De meesten vielen ten prooi aan de stedelijke ontwikkeling, ook al vertelden ze een verhaal over de ontwikkeling van de stad. Een boerderij aan de Helmondse Laan moest wijken voor woningen en een aan de Uithoornseweg voor het bouwplan Zangershof. Ook de boerenbedrijven aan de Lucas Gasselstraat en de Bakelsedijk werden gesloopt, daarom is het van belang om de nog resterende te behouden voor de toekomst.

De muurankers van 'De Hulsbosch' vermelden het bouwjaar 1912, maar de boerderij heeft een veel langere geschiedenis. Op 15 september 1703 verkochten Geertruijt van Hooff en Albertus Kets het primaire Hulsbosch, aan Albert Joseph Graaf van Arberg de heer van Helmond. Het bleef in de familie Van Arberg totdat de heerlijkheid Helmond werd verkocht aan Carel Frederik Wesselman. Op 22 februari 1803 verpachtte Wesselman het pand, dat toen werd

bewoond door Johan van Stiphout, aan Johannes Meulendijks. Tot de huurovereenkomst behoorden ook de akkerlanden aan de 'Eijke Dreef' en de 'Veesakkers'. Voor het huis en erf werd aan huur 109 gulden per jaar betaald. De eerste betaling geschiedde in 1804 op paasmaandag. Voor het gebruik van de akkers leverde de huurder jaarlijks 56 vaten rogge op Lichtmisdag en evenzoveel gerst in januari. Tevens bezorgde hij jaarlijks een kar turf ten nutte van de huisheer.

In 1832 bij het ontstaan van het kadaster, stond het huis nog altijd op naam staan van Carel Frederik Wesselman. Het werd toen aangeduid als zijnde gelegen in het gebied Binnendongen. In 1906 werd een deel van het erf verkocht ten behoeve van de tramlijn, die van Helmond via Mierlo en Geldrop naar Eindhoven ging lopen.

*Detail van boerderij 'De Hulsbosch'.
(Foto Marinus van den Elsen)*

De Mierloseweg gezien vanuit de richting Steenweg. Rechts de boerderij van Joosten genaamd 'De Hulsbosch'. Daarvoor lopen de tramrails van de tram naar Mierlo, Geldrop en Eindhoven. (Fotograaf J. Reijdt, Regionaal Historisch Centrum)

In 1912 werd aan de westzijde van de boerderij, die werd omschreven als 'huis met schuur, stal, bakhuis en erf' het huidige Hulsbosch gebouwd. Het oude pand werd een jaar later gesloopt voor de bouw van enkele huizen aan de Oranjelaan. In het dienstjaar 1923 meldt het kadaster de verkoop van de boerderij aan Maria van Rooij, weduwe van Johannes Joosten. Later komt die in eigendom van haar zoon Martinus Joosten, die gehuwd was met Christina Schouten. Zij bewoonden de boerderij met hun negen kinderen.

Enige jaren geleden ontstond onrust over de voorgenomen afbraak van De Hulsbosch. Er was een sloopvergunning aangevraagd voor zowel het historische pand als het rijtje naastliggende huisjes.

Samen zouden ze moeten wijken voor de bouw van een appartementencomplex. In de buurt werd een actiecomité gevormd met als doelstelling het historische pand te behouden. Gelukkig was de boerderij betrokken bij het Monumenten Inventarisatie Project (MIP), een beschrijving van curieuze panden in Helmond. De Hulsbosch staat weliswaar niet op de monumentenlijst, maar wordt wel van belang geacht. Gelukkig maar, want De Hulsbosch is nog steeds in goede staat, al kan het achterste deel wel wat onderhoud gebruiken. Een eventueel bouwplan moet passen binnen de omgeving en aan veel voorwaarden voldoen. Appartementen, bedrijven of kantoren, worden op de locatie van de stadsboerderij niet toegestaan.

D'n Houtse stinove

door Hans Vogels

Hoewel 3000 jaar vóór onze jaartelling al gebruiksvoorwerpen uit klei werden gebakken, dateren de steenfabrieken uit de twaalfde eeuw. De steenproductie floreerde vanaf die tijd, omdat steeds meer steden een verbod uitvaardigden op houten huizen. Steen was een logisch alternatief omdat klei als grondstof in ruime mate voorhanden was. Vooral in de negentiende eeuw nam door de bevolkingsaanwas de vraag naar bakstenen toe. Overal in het land vestigden zich steenfabrieken. De productie was vooralsnog handmatig en het arbeidsklimaat beroerd. Het werk was zwaar en de arbeiders maakten vaak lange dagen.

De productie van bakstenen is sindsdien enorm verbeterd en het gebruik ervan genormaliseerd. Het product heeft een natuurlijke uitstraling en is weersbestendig, getuige de steenarchitectuur die de wereld kent. Het is een klimaatvriendelijk materiaal dat hoogst geschikt is voor velerlei gebruik en bepaalt het straatbeeld. Maar dat is niet altijd zo geweest. Omdat oudtijds vrijwel alle huizen uit hout waren opgetrokken en strooien of rieten daken hadden, waren ze extreem vuurgevaarlijk. Vaak ontstonden branden die nauwelijks te bedwingen waren. Een brand was vrijwel de grootste ramp die een woongemeenschap kon treffen. Daarom verordenden de

gemeentebesturen de bouw van louter stenen huizen. Op bouwplaatsen verzezen veldovens, waarmee terplekke de stenen en dakpannen werden vervaardigd die voor het bouwproject nodig waren.

Door de industriële revolutie (de switch van handmatig naar machinaal vervaardigde producten) aan het begin van de vorige eeuw, werd de noodzaak van een efficiëntere steenproductie benadrukt. Op 17 januari 1912, startte de firma Van der Meeren met de exploitatie van een steenfabriek, op een terrein gelegen tussen de Houtse Boterstraat en de Stiphoutse Gasthuisstraat.

Restant van de Steenoven in Mierlo-Hout. (Foto J.C.P. Vogels, collectie RHCE)

Het pad waaraan de fabriek gelegen was werd vanaf toen Steenovenweg genoemd. Voor de totstandkoming was grond aangekocht van de landbouwers Franciscus Klaassen en Gijsbertus Slegers.

De steenfabriek kende vijf vennoten: J. van Grootel gemeenteontvanger in Mierlo, linnenfabrikant H. van der Meeren, steenfabrikant H. Sprangers, landbouwer H. Kolenburg en boekhouder J. Croonen. In 1924 trad J. van Grootel, zoon van een der vennoten, als directeur in dienst en volgde daarmee zijn vader tevens als aandeelhouder op. Tegelijk trad Van der Meeren uit de vennootschap en werd de bedrijfsnaam gewijzigd in *J.H. van Grootel en Co, machinale steenfabriek De Nijverheid Mierlo-Hout*. Voorts richtten de compagnons de Steenfabriek Nuenen op. Hiermee zetten zij de activiteiten van de geliquideerde Nuenense fabriek voort. Dit bedrijf was altijd een concurrent voor de Mierlo-Houtse steenfabriek geweest. Nu beiden onder hetzelfde bestuur vielen,

was deze rivaliteit uitgebannen. De Nijverheid legde zich toe op de productie van bakstenen en deed dat met wisselend succes. De bedrijfsresultaten waren goed, al had men in de crisis- en oorlogstijd moeite om het hoofd boven water te houden. In die periode vielen dan ook veel ontslagen. Het bedrijfsarchief is bijna geheel verloren gegaan, daarom is er weinig bekend over de exploitatie van het bedrijf.

Het leem als belangrijkste grondstof, werd in het buitengebied van Stiphout gewonnen en met een treintje naar de steenfabriek vervoerd. Het tot de verbeelding sprekend locomotiefje werd door de firma Orenstein & Koppel uit het Duitse Nordhausen, geconstrueerd. Het was een 12 pk één-cilinder-dieseltje dat een maximum snelheid van acht kilometer per uur kon bereiken. Toch was het een krachtpatsertje want het trok een reeks kiepwagentjes die elk drie kubieke meter leem konden bevatten. Het treintje reed op smalspoor waarvan de rails

Smalspoorlocomotief van Orenstein & Koppel. Het Duitse bedrijf werd in april 1876 opgericht.

telkens werden verlegd om zo dicht mogelijk bij de leemkuilen te kunnen komen.

Het afgraven van de leemlagen was voor menigeen een kostwinning, maar het was zwaar werk. De arbeiders stonden vaak tot een diepte van twee meter te

ploeteren. Het leem werd handmatig gewonnen en in de kiepwagentjes gegooid. Door de afgravingen ontstonden vennen die zich vulden met grondwater. Zowel de vennen als het terrein van de steenfabriek waren een eldorado voor de jeugd, maar geheel ongevaarlijk was het er niet. Eén van hen verloor ooit een been, een ander heeft het zelfs met de dood moeten bekopen.

Productie

Metselstenen en in mindere mate straatklinkers, waren de voornaamste producten. Er werden ook zogeheten mond- of voetstenen gebakken. Dat waren exemplaren die in de steenoven vlakbij de vuurhaard lagen waardoor ze een wat krommere en meer gesinterde vorm kregen. In zekere zin waren

het misbaksels, maar ze konden als achterwerkers gebruikt worden. Verder werden er zogenaamde waaltjes vervaardigd van uit het Waalgebied afkomstig kleislib. De steensoorten werden in courante afmetingen geleverd, doch een klein deel in boerenformaat, een variabele omvang die streekgebonden is.

Het aantal vaste arbeidskrachten was beperkt. Omdat de productie werd afgestemd op de vraag, werkte men bewust met losarbeiders. De marketing en verkoop werd in de regel overgelaten aan de 'N.V. Steenhandel Noord-Brabant', een organisatie waarbij vrijwel alle Brabantse steenfabrikanten waren aangesloten. De liefde met deze onderneming was niet altijd standvastig. Enkele keren werd de relatie verbroken en nam men de verkoop zelf ter hand.

Nadat 'De Nijverheid' enige jaren aan de Rotterdamse steenfabriek 'Esbeek' verhuurd was geweest, werd de productie in 1963 gestaakt. In 1976 werd de fabriek, die intussen was omgezet in een beleggings-b.v., verkocht aan de gemeente Helmond. Een deel van het bedrijfsterrein werd bestemd voor de vestiging van Volvo Cars. Het oude ovengebouw bleef gespaard en werd verkocht aan een restaurateur die er het eethuis 'De Briketterie' in vestigde. Deze naam werd later gewijzigd in 'De Steenoven'. Het pand was toen in zeer slechte staat. Het moest deels worden herbouwd, maar de schoorsteen en een deel van de authentieke muren bleven behouden. Ze vormen nu samen de resten van een traditionele ringoven van een type dat vrijwel geheel verdwenen is. Daarom staat de erfenis op de gemeentelijke monumentenlijst.

Met de leemkuilen in Stiphout liep het minder goed af. Nadat de leemwinning was gestaakt, nam de natuur ruimschoots bezit van het gebied. Er ontstonden weelderige waterpartijen. Venntjes met rietpluimen en sierlijke waterplanten, afgewisseld met groene graaslanden. Maar men meende het natuurgebied als stortplaats te moeten gebruiken. De poelen werden gedempt en het gebied werd in snel tempo tot 'De Vennen' ontwikkeld. Leem zal er in de bodem niet meer voorkomen, maar dat er nog door de mens ingebrachte stoffen en materialen voorkomen is niet ondenkbaar.

Bronnen:

- Publicaties in weekkrant De Loop.
- Wikipedia de vrije encyclopedie.
- Delpher.nl

Advertentie in de regionale krant De Zuid-Willemsvaart 11 mei 1922.

De Zuid-Willemsvaart 24-10-'29.

Hedenmorgen had alhier op de Kruisstraat een botsing tusschen tram en auto plaats, welke bijzonder gelukkig is afgelopen. Toen de stoomtram van circa kwart voor 7 uur uit de richting Eindhoven naderde, kwam de vrachtauto van de Steenfabriek „De Nijverheid”, geladen met steenen, plotseling vanaf den Stiphoutschenweg door 't verbindingsstuk op den Mierloschenweg. De wagen werd in de flank door de tram gegrepen en zwaar beschadigd. Beide wielen werden er afgeslagen. De steenen werden over de straat geslingerd. De beide inzittenden van de auto, de directeur der steenfabriek, de heer Joh. v. Gr. en de chauffeur T. kwamen er zonder letsel af. Beiden verklaarden de tram niet te hebben gehoord.

Nieuw leven in de (Amstel)brouwerij

Skol in Helmond 1968-1981 door Frans Smits van Waesberghe
m.m.v. Giel van Hooff

Van 1970 tot 1973 was Frans Smits van Waesberghe werkzaam als vestigingsdirecteur bij Skol in Helmond. In dit artikel voert hij ons mee terug naar die tijd. We krijgen, in woord en beeld, een rondleiding over het enorme bedrijfsterrein.

Een korte voorgeschiedenis

In 1964 vestigde de Amsterdamse bierbrouwerij Amstel een grote bottelarij op het nieuwe industrieterrein 'Zuid' in Helmond. Het bedrijf lag aan de Churchillaan, ten zuiden van de Engelse weg en ten noorden van de insteekhaven. Het was de bedoeling dat deze vestiging op termijn uitgebreid zou worden, met een brouwhuis, tot een volwaardige bierbrouwerij. Vandaar dat het bedrijf 'ruim in zijn jasje' zat. Het terrein was maar liefst bijna veertien hectare groot. Er kwam zelfs een schaapsherder met zijn kudde aan te pas om het ruim aanwezige gras kort te houden.

Het bedrijf was bedoeld en gebouwd als een bierbrouwerij, maar ontbeerde nog een brouwhuis. Naast transport over weg en water werd ook vervoer over het spoor mogelijk gemaakt. De vestiging kreeg een aparte aansluiting op het spoor.

Amstel Helmond wordt Skol

Na de fusie van Amstel met Heineken in 1968 ging de Helmondse vestiging in de verkoop. Heineken had immers al een soortgelijk bedrijf in 's-Hertogenbosch. In 1970 werd Amstel Helmond uiteindelijk overgenomen door de Verenigde

Brouwerijen Breda - Rotterdam N.V., zij voerden het merk 'Skol'. Dat bedrijf was ontstaan uit een fusie tussen brouwerij 'De Drie Hoefijzers' in Breda en 'Oranjeboom' in Rotterdam, eigenaar was het Britse 'Allied Breweries'. Voor de naam 'Skol' werd gekozen omdat Allied Breweries op het Europese vasteland, in Spanje al een brouwerij had die deze merknaam voerde. Het Zweedse woord 'skol' betekent 'proost'.

Personeelsperikelen

Een groot deel van het personeel werd overgenomen door Skol. Maar in Helmond heerste toch een andere bedrijfscultuur dan bij het hoofdkantoor in Breda. De werknemers moesten reuze wennen aan elkaar. Gelukkig kon de actieve personeelsvereniging een positieve bijdrage leveren aan de onderlinge verstandhouding.

Wel was er grote teleurstelling over het uitblijven van de bouw van het brouwhuis. Ongeveer dertig procent van de medewerkers vertrok naar

Heineken/Amstel in 's-Hertogenbosch. Het overige personeel behield dezelfde financiële condities die ze ook bij hun vorige werkgever hadden genoten. Alle personeelszaken werden vanuit het hoofdkantoor in Breda geregeld.

De directeur van Bierbrouwerij 'De Vriendenkring' te Arcen (later 'Hertog Jan') kreeg ook de verantwoordelijkheid voor de vestiging in Helmond, maar bleef in Arcen wonen. Om zijn taak te verlichten werd vanuit Breda in Helmond een adjunct-directeur aangesteld (de schrijver van dit artikel). Al het nog beschikbare personeel van de Amstel brouwerij werd overgenomen. Verkoopactiviteiten gebeurden via een drankenhandel in Geldrop.

Skol Helmond in vogelvlucht

Voor het grote terrein was bewaking van essentieel belang. Er werd gewerkt in drieploegdienst. In de nabijheid van de portiersloge stond een benzinepomp. Verschillende leden van de bewaking

Skol Helmond gezien vanaf de Churchillaan in 1984. (foto Leo van der Zanden, collectie RHCE)

deden dienst bij de vrijwillige brandweer, wekelijks waren er oefeningen. Eens per maand vonden die oefeningen plaats met andere bedrijven van het industrieterrein.

De Interne Dienst werd geleid door een hoofd dat verantwoordelijk was voor de bewaking, de kantine, de schoonmaakdienst en het onderhoud van de perken in het buitengebied.

Vanuit de portiersloge waar de bewaking ook inzat, kreeg men links, op zo'n 70 meter afstand, zicht op het **eerste gebouw** met de directiekantoren en de kantine die ook gebruikt werd voor personeelsbijeenkomsten. De ruimte onder de trap van de eerste verdieping van dit gebouw werd benut voor opslag van kleine materialen zoals kantoorbenodigdheden.

Naast dit eerste gebouw stond een **tweede pand** dat gebruikt werd

Verschillende bedrijfspanden van Skol kort voor de afbraak in 1984. (foto Leo van der Zanden, collectie RHCE)

voor de productieboekhouding. De bezetting was minimaal en stond onder toezicht van de administratie in Breda.

Voor het keldergebouw lag een spoorlijn, afkomstig van het terrein van de buurman. Hier werd zelden gebruik van gemaakt; vermoedelijk was de lijn doorgetrokken om in de toekomst te dienen als aanvoerroute voor het - nog te bouwen - brouwhuis.

In het **derde gebouw** had op de parterre het productiepersoneel de beschikking over bedrijfskasten voor hun kleding en andere privé zaken. Op de eerste verdieping was het

Het 'keldergebouw' gezien vanuit de richting van de rotonde aan de Engelseweg. (foto Leo van der Zanden, collectie RHCE)

bedrijfslaboratorium gevestigd. Hier werkten een hoofd en diverse laboranten die gespecialiseerd waren in onder meer biochemie. Gedurende het hele productieproces werden er monsters genomen die hier onderzocht werden om de kwaliteit te waarborgen.

Het keldergebouw

In het **vierde gebouw** waren bovengrondse kelders gevestigd met 50 tanks, ieder met een inhoud van 25.000 liter. Elke tank had de inhoud van een tankwagen die drie maal per dag 'wort' kwam afleveren. Wort is de benaming van het product uit het brouwhuis dat verkregen wordt door gemalen en gekiemde gerst met warm water te mengen, waardoor de massa een beslag wordt. De daarna afgefilterde vloeistof heet 'wort' en de onopgeloste bestanddelen heten 'bostel'. Nadat het brouwsel is afgekoeld wordt gist toegevoegd die de maltose omzet in alcohol en koolzuur. Na de hoofdgisting liet men het bier nagisten en ook dit proces vond plaats in dit gebouw.

Op de vloer van de kelder die een constante temperatuur van circa 3°C

had, werd de inhoud van de verschillende tanks versneden. Om gefilterd te worden door een zogenaamde platenfilter die diende om de nog aanwezige gist (kleine zwevende deeltjes) eruit te filteren. Daarna ging het bier via een versnijdbok naar een voorraadtank richting bottelarij.

In de jaren zeventig werd Piet Bambergen ingezet om Skol te promoten.

Het ketelhuis

Achter het keldergebouw, richting het kanaal, lag het **ketelhuis** waar koeling en energieopwekking werden gerealiseerd. Aan het kanaal had de brouwerij een eigen steiger voor aanvoer van stookolie. In de winterperiode lag daar ook een salonboot van Het Rode Kruis (de Chef Expeditie was namelijk reserve-kapitein).

Een efficiënt productiebedrijf

Aan de andere kant van het terrein lagen van noord naar zuid diverse gebouwen met de afdelingen **expeditie, leeggoed, bottelarij, technische dienst, fustenvullerij** en **expeditie vol goed**.

Achter het linker gebouw stonden de vuilcontainers voor glas, karton en lege pallets. Pallets zijn dubbele planken van 100 x 120 cm waar een heftruck zijn lepels in kan steken om in dit geval stapels kratten te vervoeren.

Het 'keldergebouw' tijdens de afbraak in 1984. Duidelijk te zien zijn de afzonderlijke dichte tanks. (foto Leo van der Zanden, collectie RHCE)

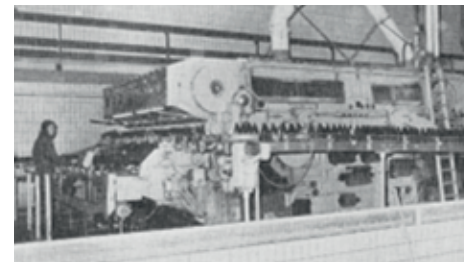
Voordien werd gebruik gemaakt van kartonnen dozen en houten kisten. Het productiebedrijf in Helmond ging als eerste over om deze verpakking om te wisselen voor plastic kratten die uit Duitsland afkomstig waren.

De werkzaamheden werden uitgevoerd door een Helmondse expediteur die daardoor ook verschillende vervoersvergunningen kreeg toegewezen. In de Leeggoed Expeditiehal konden vrachtwagens naar binnen rijden om hun goederen te lossen. Dit was een groot voordeel omdat het Nederlandse klimaat grillig is en werkzaamheden altijd in een beschutte omgeving plaats konden vinden. Pallets werden tot vier hoog opgestapeld (x 50 kratten) naar gelang het aanbod. In hetzelfde gebouw bevond zich de volgende afdeling, de bottelarij.

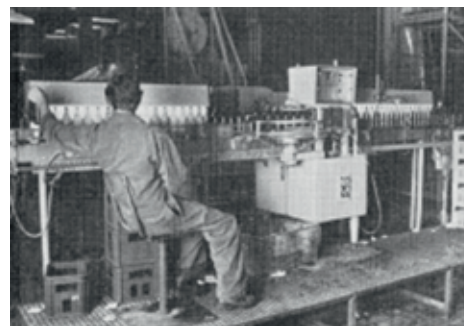

De bottelarij

In colonne van circa 40.000 stuks per uur liepen de lege flessen over een band en werden daarbij door de machine gevuld. Er was genoeg plaats voor een tweede unit, men had dus in de toekomst geïnvesteerd.

Vervolgens werden pallets door een heftruck op een rolbaan geplaatst. Het aftasten van de flessen was handwerk dat meestal door uitzendkrachten werd gedaan.

De kratten werden daarna via de rolband naar een uitpakkemachine getransporteerd waar een splitsing plaatsvond van verpakking en fles. Langs de colonne werden de kratten naar een wasmachine gevoerd, waarna ze, op het einde van het proces vervolgens weer gewassen klaarstonden om gevuld te worden met nieuwe bierflesjes. De flessen werden getransporteerd naar een spoelmachine aan de achterkant van deze lijn, waar ze onder meer ontdaan werden van de plaketiketten aan de buitenkant en de bierresten van binnen.

Dit spoelproces had meerdere temperaturen. Omdat de machines niet altijd storingsvrij liepen was er per ploeg altijd een monteur van de technische dienst aanwezig. Nadat de flessen het reinigingsproces doorlopen hadden kwamen ze via de voorkant uit de machine en dan volgde een minutieuze controle of alle bier en papierresten verwijderd waren. Vervolgens werden de flessen gevuld door een rondvuller met een groot aantal kranen en aan deze machine was een kroonkurksluiters verbonden.

Daarna kwam de pasteurmachine, langgerekt met verschillende compartimenten met verschillende temperaturen, om de laatste nog aanwezige bacteriën te doden. Zodoende werd de houdbaarheid van het product aanmerkelijk verhoogd. Tenslotte volgden de plakmachines, twee stuks – vanwege de storingsgevoeligheid. Het was vaak noodzakelijk om om te schakelen naar een ander etiket. Het nadeel van deze colonne was dat het rendement verminderde.

De geëtiketteerde flessen gingen naar de inpakker waar de verpakking klaar stond op een rolband. Hetzelfde proces herhaalde zich zoals bij het uitpakken.

Logistieke topprestatie

De vestiging in Helmond werd voornamelijk gebruikt om de B-markt te bedienen (A-markt betekent eigen etiket, hier werd meer op verdiend).

Vrachtwagen van de 'NAAFI'

Afnemers zoals de Boerenbond en Albert Heijn waren exclusieve klanten met een jaarafname van circa 100.000 hl. Ze waren voorheen klanten van de Oranjeboom brouwerij in Rotterdam. Deze afnemers stelden zware eisen. Winkelketens deden hun bestelling dagelijks voor 16.00 uur en moesten de volgende dag worden beleverd. De minimum afname bedroeg 10/24 kratten. Het was een hele klus om het transport goed te plannen en daardoor de klant tevreden te stellen.

Indrukwekkend overzicht

De kantoren bevonden zich in een gedeelte op de eerste etage van het bottelarijgebouw. Vanaf de balustrade had men een indrukwekkend zicht op het complete productieproces. Bezoekers konden van hieruit alle machines in werking zien. Onder de balustrade bevonden zich een kantine/pauzeruimte voor het personeel, een ruimte op kamertemperatuur voor halffabricaten zoals etiketten en voor het opbergen van schoonmaakpullen plus lijn.

Bevoorrading Engelse troepen

In de Helmondse vestiging werden geen fusten afgevoerd. De hiervoor beoogde ruimte was beschikbaar gesteld aan het Engelse moederbedrijf. Zodoende werden hier goederen opgeslagen van alle brouwerijen uit het Gemenebest voor de Engelse troepen die in Duitsland gelegerd waren. Hun recreatie werd bestierd door een wereldwijde instelling genaamd 'NAAFI'. Vanuit het 'warehouse' vervoerden leger- vrachtwagens het blikbier en de fusten naar de kazernes in Duitsland. De ruimte was in twee hallen verdeeld die onder bewaking van de belastingdienst stonden: het zogenaamde Douane-entrepot.

Overzichtsfoto van de ballonwedstrijd op het terrein van Skol ter gelegenheid van 'Helmond 800' in 1978. Op de achtergrond zijn de Sint Jozefkerk en de Leonarduskerk te zien. (fotoclub Skol-Brouwerij, collectie RHCE)

Er werd dus ingeslagen en uitgeslagen en bij elke zending was een douane-ambtenaar uit Eindhoven aanwezig.

Van elke brouwerij kwamen regelmatig vertegenwoordigers de vestiging in Helmond bezoeken. Er werd ook een administratie bijgehouden die dagelijks per fax naar alle brouwerijen in het buitenland werd verstuurd. Het inkomende transport uit het buitenland werd voor wat betreft de fusten in open trailers op fustenspallets en bij blikbier in containers aangevoerd. Dit vervoer werd door de afdeling Export van de Oranjeboom brouwerij geregeld. Eenmaal per maand vond er een peiling plaats

die door de belastinginspecteur werd uitgevoerd. Er was controle tussen inkomende en uitgaande administratieve documenten tegen de gegevens van de werkelijke voorraad.

Uitgetapt

De honderd werknemers van Skol-Helmond kregen in 1980 te horen dat de vestiging ging sluiten. Een overnamekandidaat werd helaas niet gevonden. Een groot aantal arbeidskrachten kon worden herplaatst binnen Skol en een zestal medewerkers (waaronder vier Helmondse) begon voor zichzelf en huurde van Skol de kleine ambachtelijke brouwerij in Arcen.

Kent u de Erfgoedgewiki?

door Martin Philipsen

U fietst als vreemdeling lekker ontspannen rond in het Peelland. U stopt bijvoorbeeld bij de Oude Toren in Beek en Donk, haalt uw smartphone te voorschijn, tikt op de Layar-app en laadt erfgoedgewiki. Als u met uw mobieltje beweegt ziet u een kerksymbooltje verschijnen. Tikt u daarop, dan wordt u geleid naar de website van Erfgoedgewiki, waar u uitgebreide informatie over de Oude Toren kunt lezen.

In de rapport staat de basis van het Peelnetwerk, waaraan ook onze gemeente Laarbeek aan deelneemt, beschreven.

Dit klinkt erg ingewikkeld, zeker als je niet gewend bent om met een mobiele telefoon met al die apps om te gaan. Een app is eigenlijk gewoon een computerprogramma, want uw smartphone (slimme telefoon) is eigenlijk niets anders dan een computer waarmee je kunt bellen. Ik zal u in het navolgende proberen uit te leggen wat Erfgoedgewiki betekent en hoe een en ander in elkaar steekt. Hopelijk zult u dan zeggen dat het minder ingewikkeld is dan het op het eerste gezicht lijkt.

Historie

Grote stimulator van de Erfgoedgewiki is het Peelnetwerk. Het Peelnetwerk is dé samenwerkingsorganisatie voor een vitale groene ruimte in De Peel, zoals ze zichzelf afficheren. In het Peelnetwerk werken gemeenten, waaronder onze gemeente Laarbeek, en

verschillende andere organisaties samen. Op hun website is het volgende te lezen over het ontstaan ervan:

De aandacht voor de ontwikkeling van het platteland in de Peel is gestart na de veeziektes van de jaren negentig en begin 2000. Bovendien lagen sommige agrarische bedrijven zo dichtbij het bewoonde gebied of een natuurgebied dat zij overlast veroorzaakten. Bijvoorbeeld in de vorm van stank, verdroging of te veel ammoniak in de bodem. Boeren hadden op die locaties weinig mogelijkheden om hun bedrijf uit te breiden. Op het platteland zaten verschillende functies elkaar in de weg. Daarom werd het reconstructieproces gestart. Dit is meer dan alleen het verplaatsen van intensieve veehouderijbedrijven. Maar het is wel een belangrijk onderdeel ervan. Want mede daardoor ontstonden er mogelijkheden om nieuwe natuurgebieden te ontwikkelen en bestaande met elkaar te verbinden. De grondwaterstand kon op

sommige plaatsen worden verhoogd om verdroogde natuurgebieden, de zogenaamde 'natte natuurparels', te herstellen. En waar de intensieve landbouw geleidelijk verdwijnt, is het belangrijk dat er nieuwe economische activiteiten voor in de plaats komen, bijvoorbeeld in de vorm van bedrijven die zich toeleggen op recreatie en toerisme.

Er werd een reconstructieplan voor de Peel opgesteld. Dit haalde helaas de eindstreep niet, doordat overheden als gevolg van de economische crisis sterk gingen bezuinigen. Partijen die zich hiermee bezig hielden, zagen nog wel kansen om de economie en de leefbaarheid in de Peel te versterken. Zijn bundelden hun krachten in het Peelnetwerk.

Eén van de door hun opgepakte projecten is de Erfgoedgewiki, waarin kennis en informatie op cultuur-

De hoofdpagina van Erfgoedgewiki

historisch waardevolle objecten wordt opgeslagen met als doel deze voor iedereen toegankelijk te maken.

Het initiatief daartoe werd genomen door de Provincie Noord-Brabant en in de gemeente Gemert-Bakel werd een proef uitgezet, die succesvol was. Nu is Erfgoedgeowiki nagenoeg over geheel Zuidoost Brabant uitgerold.

Erfgoed Geowiki

Erfgoed Geowiki bestaat uit een drietal componenten:

- Een website met erfgoed informatie op basis van de software van Wikipedia. Wikipedia is een vrij toegankelijke internetencyclopedie, waar je ontzettend veel informatie over alle denkbare onderwerpen kunt vinden. Iedereen kan hierop informatie plaatsen alsook informatie van anderen aanvullen. Erfgoed Geowiki is op dezelfde basis gefundeerd als Wikipedia, eveneens vrij toegankelijk, alleen met dit verschil dat wanneer je iets op Erfgoedgeowiki wil plaatsen, je daartoe gemachtigd dient te zijn.
- Een kaart op basis van Googlemaps
- Smartphone app Layar.

De website

De website speelt een cruciale rol in het gehele project. Daar is belangrijke informatie over alle waardevolle erfgoederen van deelnemende gemeenten te vinden. Voor het aanleveren van de juiste informatie over cultuurhistorisch interessante objecten spelen de plaatselijke heemkundekringen een belangrijke rol. Zij hebben de kennis

over plaatselijk belangrijke al of niet verdwenen cultuurhistorische objecten in huis. Voor de heemkundekring De Lange Vonder heb ik nu op me genomen om de informatie over Beek en Donkse erfgoedobjecten op de website (www.erfgoedgeowiki.nl) te plaatsen. Ik heb nog niet erg veel objecten beschreven, omdat het toch wel een tijdrovende klus is. Je kunt niet alle beschikbare informatie plaatsen. Het moet wel een leesbaar en behapbaar geheel zijn, aangevuld met een aantal illustraties. Tot heden toe heb ik een tiental objecten beschreven. Tik in het zoekveld Beek en Donk en u krijgt de lijst van ingevoerde objecten. Mocht u bij het lezen ervan onvolkomenheden aantreffen, dan doet u mij een groot plezier als u ze bij meldt (mpgphilipsen@onsbrabantnet.nl).

Kaart

Op veel plaatsen in onze regio is een erfgoedkaart opgesteld, waarop alles wat ons erfgoed betreft al is vastgelegd. Bedoeling hiervan is onder andere dat deze kaart geraadpleegd wordt bij het verlenen van omgevingsvergunningen. Op de erfgoedkaart is bijvoorbeeld te zien of het al of niet om een archeologisch waardevol gebied gaat. Indertijd hebben Lou Noten en Frans Leenders en ik veel materiaal aangeleverd voor het samenstellen van deze erfgoedkaart.

Belangrijk is dat je snel kunt vinden waar het beschreven object ligt. Hiervoor wordt Google Maps gebruikt. De plek op de kaart wordt aangegeven met een symbooltje. Symbooltje of icoontjes zijn mogelijk voor een kerk(gebouw), een molen, een historisch gebouw, een historisch landschap, een historisch water, archeologie en modern erfgoed.

De pagina van Erfgoedgeowiki aangaande de Oude Toren in Beek en Donk.

Layar

Layar is een programma of app op je mobiele telefoon. Met behulp van de GPS, dat we allemaal kennen van ons navigatiesysteem in onze auto's en kompas van je telefoon kan de app je locatie bepalen en extra informatie over je omgeving geven. Om Layar te kunnen gebruiken en de informatie op locatie te kunnen zien heb je wel een smartphone nodig, voorzien van internetverbinding, camera, GPS-ontvanger, kompas en met daarop de app Layar. Via de app Layar is de informatie van Erfgoedgeowiki te benaderen.

Je kijkt met de camera van je telefoon om je heen en Layar legt een extra laag met informatie over het beeld. Layar toont de boven beschreven icoontjes in de omgeving waar je je op dat moment bevindt en waarover informatie beschikbaar is. Door op een punt (icoon) te klikken kun je die informatie opvragen. Wil je meer over het betreffende object weten, dan kun je op je scherm op de 'i' van informatie klikken. Dan wordt je naar de website van Erfgoedgeowiki geleid.

Je hoeft zelfs niet direct bij een cultuurhistorisch object te staan om toch dat object op je scherm te krijgen. Je kunt eventueel zelfs de weg er naar toe op je scherm krijgen.

Tot besluit

Heemkundekringen hebben een belangrijke taak als het gaat om het bewaren en in stand houden van interessante cultuurhistorische objecten in het eigen werkgebied. Net zo belangrijk is het onder de aandacht brengen van het belang van deze objecten. De moderne communicatiemiddelen kunnen daarbij een uitstekende hulp zijn. Het is daarom een goede zaak dat

onze heemkundekring ook in de hier beschreven vorm van communicatie is gestapt. Het is nog wel een heel werk om alle informatie op een goede wijze ingevoerd te krijgen, maar met behulp van u allen zal dat ongetwijfeld zeker lukken.

Begunstigers van de Heemkundekring Helmont

- ADMINISTRATIEKANTOOR VAN EKKENDONK
- ADRIAANS WONEN EN WERKEN B.V.
- BROECKX MAKELAARS
- COENEN
- DRIESSEN VERF EN INTERIEUR
- DRUKKERIJ VAN STIPHOUT
- FOTO LAMBERT VAN DE KERKHOF
- IL BORG HUIS MET DE LUTS
- KAPSALON ARNO OBERENDORFF
- KUIJPERS INSTALLATIES
- LEEF EN ZORG SPECIALIST IN ZITCOMFORT
- MAREIN ORGANIZING
- MOSMAN AUTOSCHADE
- NOTARISKANTOOR SPOORMAKERS
- PIET ANDRIESEN B.V. EYE-CARE-PROFESSIONAL
- RABOBANK
- VAN NUENEN RIJWIELHANDEL
- WIJNHUIS HELMONT
- VAN DER VELDEN RE-INTEGRATIE
- VAN DER WINKEL IJZERWAREN, GEREEDSCHAP, BOUWBESLAG
- VDNS-KIA HELMONT

